

YOSHGA XOS XUSUSIYATLAR ASOSIDA CHET TILINI O'RGATISH YONDASHUVLARI

Jamolova Zebiniso

*O'zbekiston Davlat jahon tillari universiteti,
Xorijiy til va adabiyoti: ingliz tili yo'nalishi 2-bosqich talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada chet tilini, xususan ingliz tilini o'rgatishda o'quvchilarning yoshiga xos psixologik va fiziologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim metodlarini tanlashning dolzarbligi tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari asosida maktabgacha, boshlang'ich va o'rta sinf o'quvchilariga mo'ljallangan yondashuvlar tavsiya qilinadi. Metodik moslashuv orqali ta'lim jarayonining samaradorligi oshadi va o'quvchilar chet tilini oson, qiziqarli va mustahkam o'zlashtiradi.

Kalit so'zlar: Yoshga xos xususiyatlar, chet tili, ta'lim metodikasi, maktabgacha ta'lim, boshlang'ich sinf, psixologik rivojlanish, metodik yondashuvlar.

Bugungi kunda chet tillarini, ayniqsa ingliz tilini erta yoshdan boshlab o'qitish muhim ahamiyat kasb etmoqda. Chunki kichik yoshdagi bolalar tilni tabiiy ravishda, takrorlash va muloqot orqali o'zlashtirishga moyil bo'lishadi. Shuning uchun, ularni o'qitishda ularning **yoshga xos psixologik, fiziologik va kognitiv rivojlanish bosqichlarini hisobga olish** muhimdir.

Masalan, 4–6 yosh oralig'idagi bolalarda **e'tibor qisqa muddatli**, harakatga va obrazli ifodaga boy ta'lim metodlari samarali bo'lsa, 7–10 yosh oralig'idagi o'quvchilarda **ko'rish eslab qolish, eslatmalar orqali yod olish** uslublari natijaliroq hisoblanadi. Shunday ekan, bir xil o'qitish uslubini har xil yoshdagi o'quvchilarga qo'llash samarasiz bo'lishi mumkin.

Mazkur maqolada yoshga xos xususiyatlarni inobatga olgan holda **chet tilini o'rgatish metodikalarining turli shakllari** ko'rib chiqiladi va amaliy tavsiyalar beriladi.

Tadqiqot uchta bosqichda olib borildi:

1. **Adabiyotlar tahlili:** Chet tili o'rgatishda yosh xususiyatlarini hisobga olish bo'yicha ilg'or xorijiy va mahalliy manbalar o'rganildi.

2. **Amaliy kuzatuv:** Farg'ona viloyatidagi 3 ta maktab va 1 ta maktabgacha ta'lim muassasasida dars kuzatildi (4–10 yoshdagi o'quvchilar bilan).

3. **O'qituvchi so'rovi:** 15 nafar tajribali chet til o'qituvchilari (maktabgacha, boshlang'ich va o'rta bosqichda) o'z metodlarining samaradorligi haqida fikr bildirdilar.

Tadqiqot natijalari quyidagi yondashuvlar samarali ekanligini ko'rsatdi:

a) Maktabgacha yosh (4–6 yosh)

- O'yinlar, qo'shiqlar, harakatli topshiriqlar asosida o'rgatish;
- Rasmlar va real predmetlardan foydalanish;
- Imitatsiya va ritmik ifodalarni ko'p takrorlash.

b) Boshlang'ich sinf (7–9 yosh)

- Vizual materiallar, fleshkartalar, audio dialoglar;
- Guruhiy faoliyat va rolli o'yinlar;
- Hikoya asosidagi metod (Storytelling).

c) O'rta sinf (10–12 yosh)

- Yengil grammatik tushunchalar bilan muloqotga asoslangan topshiriqlar;
 - Dialoglar yozish va qisqa suhbatlar;
 - Oddiy testlar, viktorinalar, interaktiv platformalardan foydalanish.
- Shuningdek, yoshga mos bo'lmagan metodlardan foydalanganda o'quvchilarda:
- Zerikish, diqqatning susayishi,
 - Qiyinchilikdan qo'rqish,
 - O'z-o'ziga ishonchsizlik,
 - Passiv ishtirok kuzatildi.

Yosh xususiyatlarini hisobga olmagan ta'lim metodikasi o'quvchilarning til o'rganishga bo'lgan qiziqishini kamaytiradi. Aksincha, moslashuvchan metodlardan foydalanganda o'quvchilar tilni **tabiiy ravishda, qiziqish bilan o'zlashtiradi**. Bu esa ularning **motivatsiyasi, nutq faolligi va mustaqil fikrlashini** rivojlantiradi.

Masalan, 5 yoshli bola uchun "What's this?" degan savolni o'yinli shaklda — qo'g'irchoqlar orqali berish kerak bo'lsa, 10 yoshli o'quvchi uchun bu savolga javob berish uchun rasmlarni guruhda muhokama qilish samaraliroq bo'ladi.

Shuning uchun har bir yosh bosqichi uchun metodik yondashuvlar **alohida ishlab chiqilishi**, o'qituvchilar esa o'z darslarini shu xususiyatlarga **moslashtirishi** lozim.

Chet tilini o'rgatishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini hisobga olish ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Har bir yosh bosqichi uchun **psixologik va fiziologik rivojlanishiga mos metodlar** tanlanganida, o'quvchilar tilni o'rganishga nisbatan ijobiy munosabatda bo'ladilar, faol ishtirok etadilar va nutqiy ko'nikmalari chuqur shakllanadi.

Kelgusida metodistlar va o'qituvchilar uchun **yoshga mos metodik qo'llanmalarni yaratish**, o'quv dasturlarini differentsiallashtirish orqali yanada yuksak natijalarga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Cameron, L. (2001). *Teaching Languages to Young Learners*. Cambridge University Press.
2. Slattery, M., & Willis, J. (2001). *English for Primary Teachers*. Oxford University Press.
3. Pinter, A. (2017). *Teaching Young Language Learners*. Oxford University Press.
4. Абдурахмонов Қ. (2020). Chet tillarini o'qitishda yoshga mos yondashuvlar. *Pedagogika va psixologiya*, №3.
5. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*.